

**ВИДАТНА ПОСТАТЬ УКРАЇНИ - ОЛЕКСІЙ КИРИЛОВИЧ
АЛЧЕВСЬКИЙ**

Місто Алчевськ носить ім'я свого засновника - відомого південноросійського промисловця, підприємця і банкіра, поборника розвитку промисловості, мецената Олексія Кириловича Алчевського [1].

Алчевські - це прізвище досить довго замовчувалося істориками. І хоч знехотя, мов би крізь зуби говорилося, що була така Христя Алчевська - відомий український педагог ХІХ ст., згадувалися її діти, які присвятили себе теж українській культурі. Більше було згадок про Івана - видатного співака, знаного і в Америці та Європі (про те, що І.Алчевський у 1910 році очолив у Петербурзі Українське драматичне товариство "*Кобзар*", замовчувалося), про дочку Христину - талановиту українську поетесу. Менше згадувалося про Ганну - художницю, дружину академіка О.Бекетова і Дмитра - кандидата природничих наук, віолончеліста і маляра, Григорія - композитора і вокального педагога, Миколу - педагога, письменника-романіста, автора українського "*Букваря*", випущеного в 1919 році. І вже зовсім обходили мовчанням главу унікальної сім'ї Олексія Кириловича.

Олексій Кирилович Алчевський народився 1835 року в Сумах, у родині дрібного купця. Кирило Алчевський мав бакалійну крамничку і впродовж багатьох років ще й виконував обов'язки титаря Покровської церкви. Олексій в Сумах закінчив двокласну школу. Більше ніяких навчальних закладів не кінчав, але все життя займався самоосвітою. Батько заохотив Олексія до купецького ремесла, у хлопця рано пробудився хист до підприємництва. Під батьковою рукою Олексій здобув перші ази торговельного ремесла і наприкінці 50-х років вирішив почати власну справу. Їде до Харкова, де засновує невеличку чайну крамницю. Справи у молодого бізнесмена йдуть блискуче, здавалося - сама леді Фортуна направляє його ділові операції. Та швидко виявилось, що це аж ніяк не головне для 22-річного промисловця: на початку 60-х років він організовує і очолює гурток харківської "*Громади*" [5].

Перша "*Громада*" - українська просвітницька організація - виникла в Києві, до неї увійшли ще молоді за віком видатні діячі:

В. Антонович, М. Драгоманов, О. Левицький, Т. Рильський, П. Чубинський та інші [3]. Через рік-два громадський рух поширився на всі великі міста України. Члени організації створювали для населення українські недільні школи, видавали українські книги, журнали, альманахи, творили нову рідну культуру, займалися історичними, етнографічними, статистичними дослідженнями.

За пропаганду національних ідей громадівців почали заарештовувати. Громади перейшли на конспіративне становище й О. Алчевський не був винятком. Для стороннього ока він - все той же успішний підприємець. У 1868 році, маючи 33 роки, засновує в Харкові торговий банк, ще через три роки - земельний. Останній має широку мережу агентів в інших містах. У Сумах, наприклад, банк представляв брат Олексія Кириловича - Микола. Олексія Алчевського обирають головою Харківського біржового комітету.

На Донбасі починається розвиток гірничої справи й Олексій Кирилович, зорієнтувавшись, засновує там Донецько-Юр'ївське сталеплавильне підприємство. Потім виростає ціле місто, яке на честь засновника називають Алчевськом. Назва міста кілька разів змінювалася. У 1931 році він почав називатися Ворошиловськом - на честь відомого радянського державного діяча К. Е. Ворошилова, який почав на заводі ДЮМО свою трудову і революційну діяльність. У 50-і роки місто іменувалося то Алчевськом, то Ворошиловськом, а з 1961 до 1991 року - Комунарськом. Після проголошення Україною незалежності на міському референдумі, що відбувся 1 грудня 1991 року, населення висловилося за повернення місту старої історичної назви - Алчевськ [6].

Створює Олексій Кирилович і гірничопромислові товариства. Через порівняно короткий строк капітал сина сумського титаря вже становив 12 мільйонів карбованців.

Олексій Кирилович був відомим меценатом. Він фінансував недільну школу в Харкові, створену його дружиною Христиною Данилівною, побудував для неї приміщення. В Олексіївці на Донбасі Алчевський побудував школу для селянських дітей, в якій 7 років працював Б. Грінченко. Варто зазначити, що школа була українською.

Алчевський підтримував матеріально Харківське товариство поширення грамотності серед народу. Він і його брат Микола стали ініціаторами створення Комітету цього товариства в Сумах. 31 жовтня 1882 року Комітет відкрив в Сумах жіночу недільну школу. У 1897 році в ній навчалася 190 учениць. Навчальні посібники і

підручники видавалися їм безкоштовно. При школі працювала бібліотека. Все це існувало на гроші пожертвувачів, серед яких був О. К. Алчевський, його племінниця Марія Миколаївна та інші.

У 1892 році при сприянні Алчевського в Сумах була відкрита міська публічна бібліотека з читальним залом (кабінет для читання). Профінансувавши виготовлення погруддя Т. Г. Шевченка і встановивши його на території скверу в Харкові, Олексій Кирилович мав намір передати сквер у власність міста [5].

Промислова криза 1900-1903 років завдала непоправної шкоди підприємствам Алчевського. Під час гострої економічної кризи початку ХХ століття, не витримавши конкуренції з пануючими на Донбасі іноземними компаніями, і, отримавши відмову від царського уряду на прохання про кредит, О. К. Алчевський 7 травня 1901 року кинувся під поїзд на Царсько-Сільському вокзалі в Петербурзі. Знецінені після загибелі Алчевського акції ДЮМО зосередилися в руках франко-бельгійських компаній [4]. Після нього залишилось майна на 150 тис. карбованців і 19 млн. карбованців боргу. Харківський торговельний банк був закритий. Земельний банк був переданий московським промисловцям Рябушинським, підприємства Алчевського стали власністю держави [2].

Після смерті О. К. Алчевського на прохання мешканців селище Юр'ївка було перейменовано в Алчевськ [5].

Національний банк України, продовжуючи серію “*Видатні особистості України*”, увів в обіг 26 грудня 2005 року ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену 170-річчю від дня народження Олексія Кириловича Алчевського - українського промисловця і банкіра, засновника ряду банків та промислових підприємств, зокрема, першого в місті Харків і другого в Росії банку комерційного кредиту під назвою “*Харківський торговельний банк*”, першого в Росії Земельного банку, одного з фундаторів Сільськогосподарського Товариства. За його ініціативою будуються два найбільші металургійні заводи (нині це ВАТ “*Алчевський металургійний комбінат*” та ВАТ “*Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча*”).

---

1. <http://ukrayina.ru/alchevsk>

2. <http://www.library.sumy.ua/alchevsky.html>

3. <http://uk.wikipedia.org/wiki>

4. <http://wapedia.mobi/uk>

5. <http://www.library.sumy.ua/alchevsky.html>

6. <http://www.ukrainians-world.org.ua/expositions/a6e85c6b38d090f8/>